

ЗВЕРНЕННЯ

до Кабінету Міністрів України про необхідність дотримання Конституції України та практичної реалізації положень Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та Закону України "Про Вищу раду правосуддя" щодо удосконалення декларацій доброчесності судді та родинних зв'язків судді» у частині фінансового забезпечення суддівської винагороди

Останнім часом до Верховного Суду надходять звернення від місцевих та апеляційних судів з різних регіонів України щодо ситуації, яка склалася з виплатою суддівської винагороди, після набрання чинності 25 червня 2026 року змінами до Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Суди звертають увагу на те, що, попри пряму вимогу закону обчислювати суддівську винагороду виходячи з прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого на відповідний рік, необхідного фінансового ресурсу для реалізації цих положень не забезпечено. У результаті судді місцевих та апеляційних судів продовжують отримувати винагороду в розмірі, визначеному за правилами, які законодавець змінив.

Пленум Верховного Суду не може залишити ці звернення без уваги. Питання, порушене судами, стосується не лише розміру суддівської винагороди. Йдеться про значно ширшу проблему, а саме виконання державою закону, який визначає одну з основних гарантій незалежності суддів.

Верховна Рада України 09 червня 2026 року ухвалила Закон України № 4905-IX «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та Закону України "Про Вищу раду правосуддя" щодо удосконалення декларацій доброчесності судді та родинних зв'язків судді» (далі – Закон № 4905-IX), який набрав чинності 25 червня 2026 року. Цим Законом було встановлено, що для визначення базового розміру посадового окладу судді не може застосовуватися інша величина, ніж прожитковий мінімум для працездатних осіб, установленний законом про Державний бюджет України на відповідний рік.

Таким чином, з 25 червня 2026 року базовий розмір посадового окладу судді має обчислюватися виходячи з прожиткового мінімуму для працездатних осіб у розмірі 3328 гривень, а не з 2102 гривень.

Вказана законодавча зміна має особливе значення для судової системи. Починаючи з 2021 року для обчислення суддівської винагороди фактично продовжувала застосовуватися величина, встановлена ще на рівні 2020 року. Унаслідок цього протягом шести років базова величина, від якої залежить розмір

суддівської винагороди, залишалася незмінною попри суттєві зміни економічних умов та зростання вартості життя.

Ухвалюючи Закон № 4905-IX, Верховна Рада України зробила однозначний законодавчий вибір щодо припинення такої практики. Закон № 4905-IX не передбачає відстрочення його застосування і є обов'язковим до виконання.

Саме тому Пленум Верховного Суду вважає неприйнятною ситуацію, за якої реалізація закону фактично поставлена в залежність від того, чи було заздалегідь передбачено достатній обсяг бюджетних видатків для його виконання.

Позиція Міністерства фінансів України, викладена у відповідях представникам судової влади, натомість полягає в тому, що у 2026 році зазначені видатки не можуть здійснюватися понад бюджетні призначення, передбачені Законом України «Про Державний бюджет України на 2026 рік».

Пленум Верховного Суду з розумінням ставиться до надзвичайно складних обставин, у яких сьогодні формується та виконується державний бюджет. В умовах повномасштабної війни держава змушена спрямовувати значну частину своїх ресурсів на оборону та безпеку. Проте обмеженість бюджетного ресурсу сама по собі не може бути підставою для невиконання закону, який набрав чинності.

Після набрання Законом № 4905-IX чинності питання про те, чи застосовувати встановлений ним порядок визначення суддівської винагороди, більше не є питанням бюджетної або адміністративної доцільності. Органи державної влади не наділені дискрецією щодо виконання чи невиконання закону. Завдання держави полягає в тому, щоб знайти правовий та фінансовий механізми для його реалізації.

Цей висновок впливає з конституційних гарантій незалежності суддів. Конституція України передбачає, що держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів, а розмір суддівської винагороди встановлюється законом про судоустрій. Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що належне матеріальне забезпечення судді є складовою гарантій його незалежності, а визначення суддівської винагороди має здійснюватися саме законом про судоустрій.

Такого самого висновку дійшов Комітет Верховної Ради України з питань правової політики, який 19 серпня 2026 року у своєму роз'ясненні щодо застосування частини третьої статті 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» наголосив на обов'язковості виконання Закону № 4905-IX всіма органами державної влади та необхідності забезпечення фінансового ресурсу для його реалізації.

Питання має також ще один важливий вимір. Суддівська винагорода є однією з гарантій незалежності судді не лише формально, на рівні законодавчих положень. Її належний рівень безпосередньо впливає на спроможність судової системи залучати та утримувати висококваліфікованих фахівців, особливо в умовах значної кількості вакантних посад та надмірного навантаження на суддів, які продовжують здійснювати правосуддя під час війни.

Суди першої, апеляційної інстанцій та Верховний Суд щодня забезпечують громадянам і юридичним особам безпосередній доступ до правосуддя. Від їхньої кадрової та інституційної спроможності залежить не лише дотримання розумних строків розгляду справ, а й довіра суспільства до здатності держави забезпечити ефективний судовий захист.

У зв'язку з цим ситуація, коли ухвалений парламентом і підписаний Президентом України закон не реалізується стосовно суддів місцевих, апеляційних судів та Верховного Суду через відсутність необхідного фінансового ресурсу, не може розглядатися виключно як бюджетне питання.

Збереження такої ситуації неминуче матиме й негативні практичні наслідки. Судді будуть змушені звертатися до суду для захисту свого права на отримання винагороди в установленому законом розмірі. Це призведе до значної кількості однотипних судових спорів, додаткового навантаження на судову систему та, зрештою, до необхідності виконання відповідних судових рішень за рахунок державного бюджету.

Не менш важливим є євроінтеграційний вимір цього питання. Дорожня карта з питань верховенства права в межах переговорного Розділу 23 «Судова влада та основоположні права» передбачає необхідність постійного забезпечення судів належними фінансовими та людськими ресурсами, а також конкурентного рівня суддівської винагороди. Тому дотримання державою власного законодавства у цій сфері є водночас питанням виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань.

Пленум Верховного Суду переконаний, що за наявних бюджетних обмежень необхідно насамперед використати всі передбачені законодавством можливості, які дозволяють виконати Закон № 4905-IX без створення додаткового навантаження на загальний фонд державного бюджету.

Одним з таких механізмів може бути використання наявного ресурсу спеціального фонду державного бюджету та здійснення необхідного перерозподілу бюджетних коштів. Такий підхід дасть змогу принаймні частково вирішити проблему вже у 2026 році, не відкладаючи виконання чинного закону до наступного бюджетного періоду.

З огляду на викладене Пленум Верховного Суду просить Прем'єр-міністра України вжити заходів для забезпечення виконання Закону № 4905-IX та виплати суддям місцевих, апеляційних судів та Верховного Суду суддівської винагороди в розмірі, визначеному чинною редакцією статті 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Зокрема, просимо доручити Міністерству фінансів України разом з Державною судовою адміністрацією України і Верховним Судом опрацювати та реалізувати можливість використання коштів спеціального фонду державного бюджету для забезпечення відповідних виплат, у тому числі покриття різниці в суддівській винагороді, що виникла з 25 червня 2026 року.

Пленум Верховного Суду виходить із того, що складність економічної та бюджетної ситуації потребує пошуку відповідальних і реалістичних рішень. Водночас ухвалений державою закон має виконуватися. Саме послідовне дотримання цього принципу є необхідною умовою довіри до державних інституцій та утвердження верховенства права.